

Şehide KILINÇ¹ , Mehmet Akif SÖZER²

¹Dr., Milli Eğitim Bakanlığı, sehideoslanhan83@gmail.com

²Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, akifsozer@gmail.com

Geliş Tarihi/Received
07.11.2022

Kabul Tarihi/Accepted
30.12.2022

e-Yayım/e-Printed
31.12.2022

EMPATİK EĞİLİM ÖLÇEĞİ: GELİŞTİRİLMESİ, GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI¹

Öz

Bu çalışmada ilkököl öğrencilerinin empatik eğilimlerini belirlemek amacıyla geçerli, güvenilir ve kullanışlı bir ölçme aracı geliştirmek amaçlanmıştır. Araştırmanın yöntemi nicel araştırma desenlerinden tarama modeli olup çalışma grubunu 2018-2019 eğitim-öğretim yılı Adana İlinde öğrenim gören 320 ilkököl 4.sınıf öğrencisi oluşturmuştur. Ölçekteki maddeler için sırasıyla "Hiçbir Zaman, Bazen, Sık Sık, Her Zaman" 4'lü likert tipi derecelendirme kullanılmıştır. Ölçekteki maddeler yine aynı sırayla 1'den 4'kadar puanlanmış olup ölçekte ters madde yer almamıştır. Verilerin analizi için SPSS v.22 ve AMOS v.25 paket programlarından yararlanılmıştır. Araştırmada ölçeğin geçerliliğini belirlemeye yönelik yapılan açıklayıcı faktör analizi sonucunda, empatik eğilim ölçeğinin 5 maddesi bilişsel empati, 7 maddesi duygusal empati ve 5 maddesi davranışsal empati olmak üzere toplam 17 madde ve üç faktörden oluştuğu görülmüştür. Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda model uyum indeks değerleri "mükemmel" derecede yüksek bulunmuştur. Maddelerin toplam varyansı açıklama oranı %51,848 olarak bulunmuştur. Ölçeğin güvenilirliğine ilişkin Cronbach Alpha değeri 0.88'dir. Ölçeğin geneline ve üç alt boyutuna ilişkin faktör analizi ve Cronbach Alpha güvenilirlik katsayıları sonucunda, 17 madde ve 3 alt boyuttan oluşan geçerli ve güvenilir bir ölçek elde edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Empati, Empatik eğilim, ölçek geliştirme, ilkököl düzeyi

EMPATHIC TENDENCY SCALE: DEVELOPMENT, VALIDITY AND RELIABILITY STUDY

Abstract

In this study, it was aimed to develop a valid, reliable and useful measurement tool in order to determine the empathic tendencies of primary school students. The method of the research is the survey model, which is one of the quantitative research designs, and the study group consisted of 320 4th grade students studying in Adana during the 2018-2019 academic year. For the items in the scale, 4-point Likert type grading, which includes the options "Never, Sometimes, Often, Always" was used. The items in the scale were scored from 1 to 4 in the same order, and there was no reverse item in the scale. SPSS v.22 and AMOS v.25 package programs were used to analyze the data. As a result of the exploratory factor analysis to determine the validity of the scale in the study, it was seen that the empathic tendency scale consisted of 17 items and three factors, 5 of which were cognitive empathy, 7 items were emotional empathy, and 5 items were behavioral empathy. As a result of confirmatory factor analysis, model fit index values were found to be "excellent" high. The total variance explanation rate of the items was found to be 51,848%. The Cronbach Alpha value for the reliability of the scale is 0.88. As a result of factor analysis and Cronbach Alpha reliability coefficients for the overall scale and its three sub-dimensions, a valid and reliable scale consisting of 17 items and 3 sub-dimensions was obtained.

Keywords: Empathy, empathic tendency, scale development, primary school level

¹ Bu çalışma, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sınıf Eğitimi Doktora Programı dâhilinde yürütülen, birinci yazarın ikinci yazar danışmanlığında hazırladığı doktora tezinin bir bölümünden üretilmiştir.

Kılınç, Ş., & Sözer, M. A. (2022). Empatik eğilim ölçeği: geliştirilmesi, geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (42), 133-149.
<http://dx.doi.org/10.14582/DUZGEF.2022.196>

Kılınç, Ş., & Sözer, M. A. (2022). *Empathic tendency scale: development, validity and reliability study*. *Dicle University Journal of Ziya Gokalp Education Faculty*, (42), 133-149.
<http://dx.doi.org/10.14582/DUZGEF.2022.196>

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Empathy is generally defined as understanding, experiencing and responding to the emotional state and thoughts of the other person (Cohen & Strayer, 1996). Some studies on empathy in childhood have shown that lack of empathic skills is associated with antisocial behavior disorder (Cohen & Strayer, 1996; Lovett & Sheffield, 2007), peer bullying and cyberbullying (Brewer & Kerslake, 2015), attention deficit and hyperactivity disorder (Conway, 2015).) was associated with low problem-solving skills (Rehber, 2009) and low self-esteem (Yüksel, 2009). These studies show that it is extremely important to recognize the empathic tendency levels in the early stages so that children can continue their normal development. However, the limited number of Turkish measurement tools that measure the empathic tendency levels of children constitutes an important obstacle for the researches planned to be conducted in this field. In this study, it is aimed to bring current measurement tools to the literature to determine the empathic tendency levels of primary school children, thus developing a scale to determine children's empathic tendency levels in a multidimensional way.

Method

This study is a scale development study for the empathic tendency of primary school students. In the study, the survey model, which is one of the quantitative research approaches, was used. The study group of the research consists of 320 4th grade students, 161 girls and 159 boys, aged 10-11, studying in Adana province Seyhan and Çukurova districts in the 2018-2019 academic year.

In the first stage of the Empathic Tendency Scale development process, the relevant literature was examined in order to clearly define the quality to be measured, and it was tried to determine the empathic tendencies expected of the students. In the second stage of the scale development process, first of all, studies on developing and analyzing a Likert-type scale regarding the process of creating a trial item pool were examined. In line with the data obtained, an item pool of 47 items in total, of which 12 were distracting, was created in a 4-point Likert type (Never, Sometimes, Often, Always). In the third stage of the scale development process, the 47-item trial scale form was presented to the opinion of 5 experts from the field of Educational Sciences, who were knowledgeable about the subject area and were informed about the study subject, in order to receive expert opinions. As a result of expert opinion, a trial form consisting of 44 items was prepared. Thus, a 4-point Likert-type scale with 44 items ranging from "Always", "Often", "Sometimes" and "Never" was created.

Discussion and Conclusion

Factor analysis was performed in order to reveal the construct validity of the Empathic Tendency Scale and to determine the factor loads of the items and to size them. Before starting the factor analysis, the Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) coefficient and Barlett Sphericity test were calculated to determine the suitability of the data. The KMO value was found to be 0.870 and the Bartlett test result was significant at the .00 level. Unrotated principal components analysis was applied to determine the factor pattern of the scale. Thereupon, Varimax vertical rotation method was used to determine the factor structure of the scale. Factor analysis was repeated 3 times in order to eliminate overlapping items loaded on more than one factor at the same time and items with factor loading values less than 0.40 in the scale. According to the results of the factor analysis, the scale was grouped under 3 factors with an eigenvalue greater than 1. These 3 factors explain 51.84% of the scale variance. As a result of the EFA, the distribution of the items to the factors in the scale, which consists of 17 items and has a 3-factor structure, was

analyzed in terms of content and the factors were named. The first factor explains 36.45% of the total variance and consists of items measuring cognitive expressions for empathic tendency. Therefore, this factor was named as "cognitive empathy". The second factor explains 8.80% of the total variance and consists of items measuring affective expressions for empathic tendency. Therefore, this factor was named as "emotional empathy". The third factor explains 6.59% of the total variance and consists of items measuring behavioral expressions of empathic tendency. Therefore, this factor was named as "behavioral empathy".

Confirmatory Factor Analysis (CFA) was performed to test the three-factor structure obtained in the exploratory factor analysis. Fit indices and Path Diagram obtained as a result of CFA show that the model-data fit is good/excellent and therefore the scale has structural validity. In order to determine the appropriate items to be included in the scale, the *t* values of the item-total correlations of the items and the difference between the top and bottom 27% of the items and factors were calculated. According to the results of the analysis, it is seen that the item-total correlation coefficient values vary between ,37 and ,71. It is seen that the item-total correlation coefficients are sufficient for item discrimination.

In order to test the reliability of the scores obtained from the scale in terms of internal consistency; Cronbach Alpha reliability coefficient, two-half test reliability Spearman-Brown correlation value and Guttman Split-Half value were calculated. As a result of the reliability analysis, the Cronbach Alpha reliability coefficient of the scale was 0.79 for the emotional empathy dimension; It is seen that it is 0.77 for the cognitive empathy dimension and 0.74 for the behavioral empathy dimension. Accordingly, the values obtained from the scale show that the reliability for each item is valid and at a good level. In addition, the Cronbach Alpha value calculated for the overall scale is 0.88. This finding also revealed that the scale is a highly reliable scale. Factor analysis and Cronbach Alpha reliability coefficients for the overall scale and its three sub-dimensions reveal that the scale can be used reliably.

GİRİŞ

Sosyal bir varlık olan insan, yaşamının her aşamasında başkalarıyla ilişki kurmak durumundadır. Bu ilişkinin niteliğinin en önemli belirleyicileri arasında, sosyal davranışları anlama ve açıklamada önemli bir role sahip olan (de Wied, Branje & Meeus, 2007; Haigh, 2009) empati kavramı yer almaktadır. Nitekim empati, insanlar arasındaki olumlu ilişkilerin başlatılmasına ve sürdürülmesine büyük ölçüde katkıda bulunan kişisel bir yeterliliklerdir.

Empati genellikle kişinin karşısındakinin duygusal durumunu ve düşüncelerini anlaması, deneyimlemesi ve bunlara yanıt vermesi olarak tanımlanmaktadır (Cohen & Strayer, 1996). Alanyazında empati kavramına yönelik tanımlara bakıldığında, bazı araştırmacıların empatiyi, karşısındaki insanın duygularını anlama ve belirleme süreci olarak tanımladıkları (Barnett, 1990); bazılarının empatiyi bireyin karşısındaki kişinin duygularının aynısını hissetme yeteneği olarak tanımladıkları (Hoffman, 2000) görülmektedir. Bu tanımlarda görüldüğü üzere empati, bir başkasının duygusal durumuyla ilgili olarak anlamayı, düşünmeyi, hissetmeyi ve deneyimlemeyi içermektedir. Çok boyutlu doğası gereği (Lawrence, Shaw, Baker, Baron-Cohen & David, 2004) farklı ve çeşitli biçimlerde tanımlanan empati kavramına bakıldığında, bazı araştırmacıların empatinin bilişsel fonksiyonu üzerine odaklandıkları (Barnett, 1990); bazı araştırmacıların empatinin duyuşsal fonksiyonuna işaret ettikleri (Bernadett-Shapiro, Ehrensaff & Shapiro, 1996; Hoffman, 2000); bazılarının ise bilişsel ve duyuşsal yönü bir arada kullandıkları (Eisenberg & Fabes, 1990) ve empatiyi, bilişsel ve duyuşsal süreçlerin bir bütünü olarak ele aldıkları (Davis, 1994) görülmektedir. Morse vd. (1992) empatiyi, duyuşsal, bilişsel, ahlaki ve davranışsal süreçlerin bir bütünü olarak ele almışlardır.

Son yirmi yılda yapılan araştırmalarda empatiye yönelik ilginin arttığı gözlemlenmektedir. Yapılan bir literatür taramasında, empatiye ilişkin 1995 yılında 57 olan makale sayısının 2015'te 560 makaleye ulaşmış ve empati üzerine yayınlanan makalelerin sayısında neredeyse on kat artış görülmüştür (Raine, Chen & Waller, 2022). Bu artışın, sosyal bilişsel sinirbilimin yükselişi ile duygu düzenleme stratejilerine hizmet eden nöral mekanizmaların anlaşılmasında (Decety & Lamm, 2006) ve empatideki bozulmaların, bozulmuş psikolojik işlevsellik için nasıl bir risk faktörü olarak hareket edebileceğinin ortaya çıkmasında yattığı düşünülmektedir (de Wied, Gispen-de Wied, & Van Boxtel, 2010). Ayrıca sosyal bilişsel sinirbilimdeki son gelişmeler empatinin, tümevarımsal bir süreç olarak tanımlanabildiğini ve böylece ölçülebilir olduğunu göstermektedir. Bu gelişmeler empatinin kavramsallaştırılmasında önemli bir rol oynamaktadır (Decety & Moriguchi, 2007; Decety & Meyer, 2008). Bu gelişmeler ışığında, empatinin tek bir bütünsel süreç değil, bunun yerine çok boyutlu bir yapı olduğu giderek daha fazla kabul görmeye başlamıştır. Bununla birlikte 1980'lerden bu yana, empatinin bilişsel, duyuşsal ve davranışsal bileşenlere ayrılması gerektiğini öne sürenler de dahil olmak üzere birçok çok boyutlu empati modeli önerilmiştir (Blair, 2005; Davis, 1994; Xavier, Tilmont & Bonnot, 2013).

Hoffman (1978)'a göre empatinin bilişsel, duygusal ve güdüsel (motivasyonel) olmak üzere üç bileşeni bulunmaktadır (Dökmen, 2016). Rogers (1957) empatinin, duygusal (hissetme), bilişsel (gözlem ve zihinsel izleme) ve iletişimsel (yardım eden kişinin tepkisi) olmak üzere üç bileşeni bulunduğunu belirtmiştir (Wiseman, 1996). Morse vd. (1992) empatiyi, duyuşsal, bilişsel, ahlaki ve davranışsal bileşenler olmak üzere dört boyutta ele almışlardır. Eisenberg ve Fabes (1990) empatinin kültürel-kültürlerarası bileşeni üzerinde durarak, kültürlerarası empatide duygusal bileşenin öneminin diğer kişinin kültürünü anlamada büyük önem taşıdığına vurgu yapmışlardır. Ridley ve Lingle (1996) kültürün çok boyutlu olduğu gerçeğinden yola çıkarak kültürel empatinin kültürler arasında anlama ve iletişimde algısal, duyuşsal ve bilişsel

süreçler içerdiğini belirtmişlerdir. Wang ve diğerleri (2003) etno-kültürel empati ölçeği geliştirmiş ve etno-kültürel empatiyi, kendisinden farklı olan ırksal ve etnik kültürel gruplardan bireylere yönelik empati olarak tanımlamıştır.

Çocukluk döneminde empati ile ilgili yapılan bazı araştırmalar, empatik becerinin yoksunluğunun antisosyal davranış bozukluğuyla (Cohen & Strayer, 1996; Lovett & Sheffield, 2007), akran zorbalığı ve siber zorbalıkla (Brewer & Kerslake, 2015), dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğuyla (Conway, 2015), düşük problem çözme becerileriyle (Rehber, 2009) ve düşük benlik saygısıyla (Yüksel, 2009) ilişkili olduğunu göstermiştir. Bu çalışmalar gösteriyor ki, çocukların normal gelişimlerini devam ettirebilmeleri için empatik eğilim düzeylerinin erken dönemlerde fark edilmesi son derece önemlidir. Bununla birlikte çocukların empatik eğilim düzeylerini ölçen Türkçe ölçüm araçlarının sınırlı sayıda olması bu alanda yapılması planlanan araştırmalar için önemli bir engel oluşturmaktadır.

İlgili literatür incelendiğinde, yurt içi ve yurt dışında empati becerisine yönelik farklı ölçeklerin geliştirildiği görülmüştür (Albiero, Matricardi, Speltri & Toso, 2009; Bryant, 1982; D'Ambrosio, Olivier, Didon & Besche, 2009; Dökmen, 1988; Engeler & Yargıç, 2007; Joliffe, Farrington, 2006; Kaya & Siyez, 2010; Yılmaz-Yüksel, 2003). Yurtdışındaki çalışmalarda empati becerisine yönelik sıklıkla Bryant'ın Çocuk ve Ergenler için Empati İndeksi ile Kişilerarası Tepkisellik İndeksi' ölçeklerinin kullanıldığı görülmüştür (Dadds ve ark., 2008). Bu ölçeklerden Yılmaz ve Yüksel (2003) tarafından Türkçeye uyarlaması yapılan Bryant'ın Çocuk ve Ergenler için Empati İndeksinin empatiyi sadece duygusal empati boyutunda değerlendirmesi ve empatiyi tek boyutlu bir yapı olarak ele alması temel sınırlılığını oluşturmaktadır. Engeler ve Yargıç (2007) tarafından Türkçeye uyarlanan "Kişilerarası Tepkisellik İndeksi"nin empatiyi çok boyutlu bir yapı olarak değerlendirdiği ancak, ölçeğin uygulandığı yaş gruplarının daha çok ergenler ve genç yetişkinler olduğu gözlemlenmiştir. Yurtiçinde ise empati becerisini belirlemeye yönelik yapılan araştırmalarda çoğunlukla Dökmen (1988) tarafından geliştirilen Empatik Eğilim ve Empatik Beceri ölçeklerinin kullanıldığı görülmüştür. Bu ölçeklerin geçerlik güvenirlilik çalışmalarının üniversite öğrencileri ile yapılmış olması nedeniyle ilkökul düzeyindeki öğrencilere uygulanabilirliğinde sınırlılıklar oluşturabileceği düşünülmektedir. Bu ölçeğe ek olarak, ilkökul düzeyindeki çalışmalarda sıklıkla Kaya ve Siyez (2010) tarafından geliştirilen "KA-Sİ Çocuklar İçin Empatik Eğilim Ölçeği"nin kullanıldığı görülmüştür. Bu ölçekte empatik eğilim bilişsel ve duyuşsal olmak üzere iki temel boyutta ele alınmıştır.

Bu araştırmada, ilkökul düzeyindeki çocukların empatik eğilim düzeylerini belirlemeye yönelik güncel ölçüm araçlarının alanyazına kazandırılması, böylece çocukların empatik eğilim düzeylerini çok boyutlu olarak belirlemeye yönelik bir ölçek geliştirilmesi amaçlanmaktadır.

YÖNTEM

Bu bölümde, ölçek geliştirme sürecinin aşamaları ve çalışma grubuna ilişkin detaylar sunulmuştur.

Araştırma Modeli

Bu çalışma ilkökul öğrencilerinin empatik eğilimine yönelik bir ölçek geliştirme çalışmasıdır. Sosyal bilimlerin farklı alanlarında kullanılan ölçek, hedeflenen kişilerde belirli bir konu ya da içeriğe dair bilgiye ulaşmak amacıyla kullanılmaktadır (Yurdugül, 2005). Çalışmada nicel araştırma yaklaşımlarından tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli; mevcut olayları ve durumları betimleyerek ortaya koyan bir araştırma modelidir (Büyüköztürk, 2019).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2018-2019 eğitim öğretim yılında Adana ili Seyhan ve Çukurova ilçelerindeki öğrenim gören 10-11 yaşlarında 161'i kız, 159'u erkek toplam 320 4. sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Tavşancıl (2014), ölçek çalışmalarında örneklem büyüklüğünün her ölçek maddesinin minimum 5 katı olması gerektiğini ifade etmektedir. Araştırma kapsamında örneklemin temsil gücünün artırılması amacıyla Adana İl Milli Eğitim Müdürlüğünden alınan bilgiler doğrultusunda alt-orta ve orta-üst sosyo-ekonomik düzeyi yansıtan Seyhan ve Çukurova ilçelerindeki dört ilkokuldan veri toplanmıştır.

Veri Toplama Aracının Hazırlanması

Ölçek geliştirme sürecinde; literatür taraması, madde havuzu oluşturma ve uzman görüşü alma aşamaları gerçekleştirilmiştir (Şeker & Gençdoğan, 2014). Empatik Eğilim Ölçeği geliştirme sürecinin ilk aşamasında, ölçülecek niteliğin açıkça tanımlanması amacıyla ilgili literatür incelenerek öğrencilerin sahip olması beklenen empatik eğilimler belirlenmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda yurtiçi ve yurtdışında bu alanda yapılan çalışmalar (Albiero, Matricardi, Speltri & Toso, 2009; Bryant, 1982; D'Ambrosio, Olivier, Didon & Besche, 2009; Dökmen, 1988; Engeler & Yargıç, 2007; Joliffe, Farrington, 2006; Kaya & Siyez, 2010; Yılmaz Yüksel, 2003) incelenmiştir.

Ölçek geliştirme sürecinin ikinci aşamasında, denemelik madde havuzu oluşturma sürecine ilişkin öncelikle likert tipi ölçek geliştirmeye ve analiz etmeye yönelik çalışmalar (Büyüköztürk, 2019; Tezbaşaran, 1997; Pett, Lackey & Sullivan, 2003) incelenmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda 4' lü Likert (*Hiçbir Zaman, Bazen, Sık Sık, Her Zaman*) türünde 12 maddesi çeldirici olmak üzere toplam 47 maddelik bir madde havuzu oluşturulmuştur. Denemelik ölçeğin madde havuzunda empatik eğilimin farklı boyutlarına (*Arkadaşlarımın üzgün olduklarını hareketlerinden anlayabilirim. Başka birine haksızca davranılması beni kızdırır. Bir arkadaşım eşyasını kaybederse bende onunla birlikte ararım.*) ve farklı kültürlerle karşı empatik eğilimleri belirlemeye yönelik (*Farklı ülkelerdeki insanların yaşam biçimlerini merak ederim*) maddelere yer verilmiştir.

Ölçek geliştirme sürecinin üçüncü aşamasında, oluşturulan 47 maddelik denemelik ölçek formu, uzman görüşleri alınmak üzere konu alanına hâkim ve çalışma konusu hakkında bilgilendirilen Eğitim Bilimleri alanından 5 uzmanın görüşüne sunulmuştur. Uzman görüşü alınabilmesi için 3'lü derecelendirme kullanılmıştır. Denemelik formda uzmanların her bir madde için "uygun", "kısmen uygun" ve "uygun değil" seçeneklerinden birini işaretlemeleri beklenilmiştir. Uzman görüşü doğrultusunda bazı maddeler çıkarılarak ve bazı maddelerde düzeltmeler yapılarak toplam 44 maddelik bir deneme formu hazırlanmıştır. Böylece "Her zaman", "Sık sık", "Bazen" ve "Hiçbir zaman" arasında değişen 44 maddelik 4'lü Likert tipi bir ölçek oluşturulmuştur.

Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri 2018-2019 eğitim-öğretim yılı ikinci döneminde toplanmıştır. Denemelik form, araştırmanın amacı açıklanarak sınıf ortamında gönüllü katılımcılara uygulanmıştır. Bu araştırmadan elde edilen verilerin kişisel olarak değerlendirilmeyeceği, bu çalışmanın ders notlarıyla bir ilgisi olmadığı, ölçek maddeleri ile ilgili herkes için doğru bir yanıtın olamayacağı, kendilerine uygun gelen yanıtı işaretlemeleri gerektiği ve yanıtlarının kimse ile paylaşılmayacağı öğrencilere hatırlatılmıştır. Uygulama 20-25 dakika zaman almıştır.

Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin analizinde SPSS 22.0 ve SPSS 25.0 AMOS programları kullanılmıştır. Empatik Eğilim Ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarının başında normal dağılım analizleri yapılmıştır. Ölçeğin yapı geçerliğini incelemek için temel bileşenler analizi

yöntemine dayalı açıklayıcı faktör analizi (AFA) uygulanmış, ardından ilgili yapının geçerli bir yapı olup olmadığının belirlenmesi amacıyla doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yapılmıştır. Açıklayıcı faktör analizinde maddelerin ölçekte kalıp kalmamasına karar vermede faktör yük değerinin alt sınırı olarak .30 belirlenmiştir. Ölçekte yer alması uygun görülen maddeleri belirlemek amacıyla, maddelerin madde analizi ve madde-toplam korelasyonları ile ilgili analizler yapılmıştır. Maddelerin alt ve üst %27'lik grupları ayırt edip etmediğini sınamak için bağımsız gruplar t-testi yapılmıştır. Ölçeğin tümü için yapılan yapı geçerliği analizi sonucunda belirlenen alt yapıların iç tutarlılığı Cronbach alfa formülüyle hesaplanmıştır. Ayrıca ölçeğin güvenirliliği için İki yarı test güvenirliliği, Spearman-Brown korelasyon değeri ve Guttman Split-Half değerleri ile incelenmiştir.

Araştırma Etiği

Araştırma süresince, ilgili çalışma Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Etik Kurul Başkanlığının onayına sunulmuş ve çalışma Etik Kurulundan 22.01.2019 tarih ve 1508388 sayısı ile etik kurul onayı alınmıştır. Sonrasında Adana İl Milli Eğitim Müdürlüğünden uygulama için gerekli izinler alınmıştır. Ayrıca araştırmanın çalışma grubunda yer alan öğrenci ve velilerinden çalışmaya gönüllü katılmak istediklerine ilişkin izin belgesi alınmıştır. Mevcut araştırma süresince “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” çerçevesinde hareket edilmiştir.

BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde Empatik Eğilim Ölçeği'nin geçerliğine ve güvenirliliğine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Empatik Eğilim Ölçeğinin Geçerliliğine İlişkin Bulgular

Empatik Eğilim Ölçeği'nin yapı geçerliliğini ortaya koymak ve maddelerin faktör yüklerini belirleyerek boyutlandırabilmek amacıyla faktör analizi yapılmıştır. Faktör analizine başlamadan önce verilerin uygunluğunu saptamak için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı ve Barlett Sphericity testi hesaplanmıştır. KMO değeri 0.870 bulunmuş ve Bartlett testi sonucu .00 düzeyinde anlamlı çıkmıştır. KMO katsayısı, veri matrisinin faktör analizi için uygun olup olmadığını, veri yapısının faktör çıkarma için uygunluğu hakkında bilgi verir. Faktörleşebilirlik (factorability) için KMO'nun 0.60'tan yüksek çıkması beklenir (Büyüköztürk, 2019). Analiz sonuçları veri setinin açıklayıcı faktör analizi yapmaya uygun olduğunu göstermektedir.

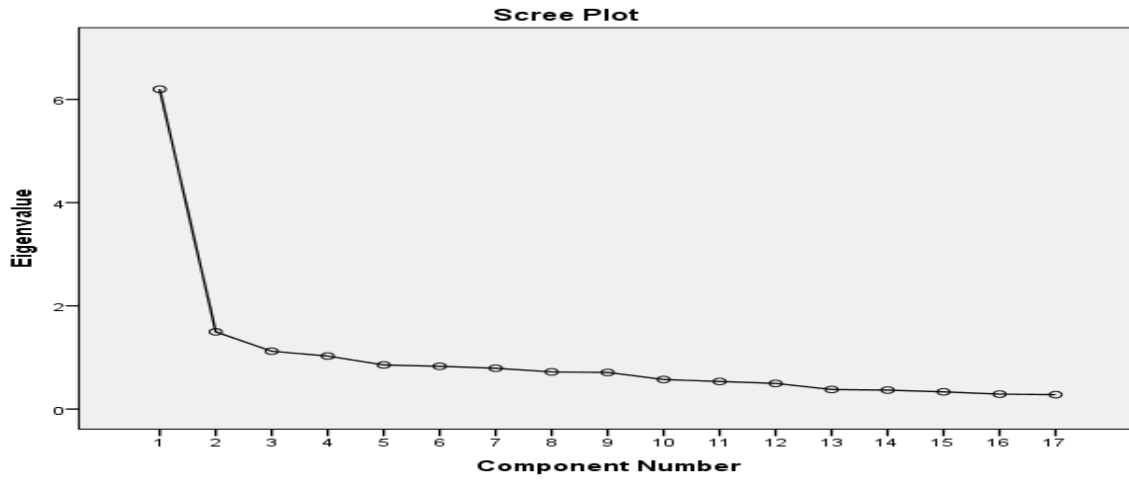
Açıklayıcı faktör analizine ilişkin bulgular

Ölçeğin faktör desenini belirlemek amacıyla döndürülmemiş temel bileşenler analizi uygulanmıştır. Bunun üzerine ölçeğin faktör yapısını belirleyebilmek amacıyla Varimax dik döndürme yöntemi kullanılmıştır. Faktör analizinde, değişkenlere ait faktör yüklerinin 0.40 değeri ve üzeri olması genellikle tercih edilen değerlerdir ancak, madde sayısının az olduğu durumlarda 0.40 değeri de kabul edilebilir bir değerdir. Ölçeğin faktör yapısının belirlenmesinde; faktör yük değerinin 0.40 ya da daha yüksek olması, iki yük değeri arasındaki farkın en az 0.10 olması ve her bir faktörün öz değerinin en az 1 olması (Büyüköztürk, 2010) dikkate alınmıştır.

Ölçekte aynı anda birden fazla faktöre yüklenen binişik maddeleri ve faktör yük değeri 0,40'tan düşük olan maddeleri elemek amacıyla 3 kez faktör analizi yenilenmiştir. Yapılan ilk faktör analizi sonucunda ölçeğin öz değeri 1'den büyük olan 12 faktörde toplandığı görülmüştür. 12 faktörün varyansa yaptığı katkı ise %66,06 olarak hesaplanmıştır. Bu bilgilere göre yapılan

açıklayıcı faktör analizi sonucunda, faktör yük değeri 0.40'ın altında olan 3, 4, 21, 30, 40 ve 41. madde ile birden fazla faktöre yüksek değerde yüklenen 6, 8, 13, 15, 17, 18, 19, 25, 26, 28 ve 34. maddeler ölçekten çıkarılarak kalan 26 madde üzerinden faktör analizi yinelenmiştir.

İkinci faktör analizi sonuçlarına göre ölçek özdeğeri 1'den büyük 6 faktörde toplandığı ve bu 6 faktörün toplam varyansın %57,88'ini açıkladığı görülmektedir. Bu analiz sonucunda faktör yük değeri 0.40'ın altında olan 36.madde ile birden fazla faktöre yüksek değerde yüklenen 2, 7, 10, 12, 22, 23, 27. ve 37. maddeler ölçekten çıkarılarak kalan 17 madde üzerinden faktör analizi yinelenmiştir. Üçüncü faktör analizi sonuçlarına göre ölçek özdeğeri 1'den büyük olan 3 faktör altında toplanmıştır. Bu 3 faktör ölçek varyansının %51,84'ünü açıklamaktadır. Faktör sayısının belirlenmesinde faktörlerin öz değerlerine dayalı olarak çizilen çizgi grafiği (scree plot) incelenmiş ve Şekil 1'de verilmiştir.

Şekil 1. Empatik Eğilim Ölçeği Çizgi Grafiği

Şekil 1'deki Çizgi Grafiği (Scree Plot) incelendiğinde, birinci faktörden sonra yüksek ivmeli bir düşüşün olması ölçeğin genel tek faktörlü bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Nitekim birinci faktörün ölçek varyansına yaptığı katkının %36,45 olması bunun göstergesidir. Üçüncü faktörden sonra grafiğin genel gidişinde önemli bir düşüş eğilimi gözlenmemektedir. Bu bakımdan ölçeğin üç faktörlü bir yapıya sahip olduğu söylenebilir. Yapılan açıklayıcı faktör analizi sonucunda ölçeğin faktör sayısı 3 ve madde sayısı 17 olarak belirlenmiştir. 17 madde için yinelenen AFA sonuçları Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1 incelendiğinde, maddelerin faktör yüklerinin ,41 ile ,77 arasında değiştiği görülmektedir. Büyüköztürk (2010, s. 124), faktör yük değerinin ,45 ya da daha yüksek olmasının madde secimi için iyi bir ölçüt olduğunu ancak, az sayıda madde için bu sınırın ,30'a kadar indirilebileceğini belirtmiştir. Bu durumda, Tablo 1'te yer alan maddelerin faktör yüklerinin kabul edilebilir düzeyde oldukları söylenebilir. Üç faktörün varyansa yaptığı katkının %51,848 olduğu görülmektedir. Açıklanan varyansın yüksek olması, ilgili kavramın ne derece iyi ölçüldüğünün bir göstergesidir. Tek faktörlü ölçeklerde açıklanan varyansın en az %30 olması yeterli görülürken çok faktörlü ölçeklerde açıklanan varyansın daha yüksek olması beklenir (Büyüköztürk, 2019). Sosyal bilimlerde %40 ile %60 arasında değişen varyans oranları yeterli bulunmaktadır (Tavşancıl, 2014). Bu durumda tanımlanan faktörlerin toplam varyansa yaptığı katkının yeterli düzeyde olduğu söylenebilir.

Yapılan AFA sonucunda 17 maddeden oluşan, 3 faktörlü bir yapıya sahip olan ölçekte maddelerin faktörlere dağılımı içerik açısından analize tabi tutulmuş ve faktörler isimlendirilmiştir. Birinci faktör toplam varyansın %36,45'ini açıklamakta olup, empatik

eğilime yönelik bilişsel ifadeleri ölçen maddelerden oluşmaktadır. Dolayısıyla bu faktör "bilişsel empati" olarak adlandırılmıştır. İkinci faktör, toplam varyansın %8,80'ini açıklamakta olup, empatik eğilime yönelik duyuşsal ifadeleri ölçen maddelerden oluşmaktadır. Dolayısıyla bu faktör "duygusal empati" olarak adlandırılmıştır. Üçüncü faktör, toplam varyansın %6,59'unu açıklamakta olup, empatik eğilime yönelik davranışsal ifadeleri ölçen maddelerden oluşmaktadır. Dolayısıyla bu faktör "davranışsal empati" olarak adlandırılmıştır.

Tablo 1. Empatik Eğilim Ölçeği Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Madde No	Maddeler	Ortak faktör varyansı (h ²)		
		1	2	3
M20	Başarısından dolayı ödül alan bir arkadaşımın ne kadar mutlu olduğunu anlayabilirim.	,779		,630
M32	Bir arkadaşım bana kendi sorunundan bahsedince onu dikkatle dinlerim.	,709		,596
M1	Arkadaşlarımın üzgün olduklarını hareketlerinden anlayabilirim.	,674		,537
M16	Savaş sebebiyle evini terk etmek zorunda kalan insanların duygularını anlayabilirim.	,576		,443
M39	Bir arkadaşım bana kötü davranırsa, neden öyle davrandığını anlamaya çalışırım.	,537		,507
M9	Arkadaş grubu içinde dışlanan birini gördüğümde üzülürüm.		,614	,592
M5	Arkadaşlarımdan birinin ağladığını gördüğümde benimde gözlerim dolar.		,608	,435
M42	Arkadaşlarım beni oyunlarına dâhil etmediğinde üzülürüm.		,592	,400
M37	Kültürel olarak benden farklı olan arkadaşlarımla sohbet etmekten hoşlanırım.		,589	,589
M11	Türkçe bilmedikleri için oyuna alınmayan çocukları gördüğümde üzülürüm.		,559	,497
M14	Başkalarının başından geçen üzücü bir olayı duyduğumda ben de kendimi üzgün hissederim.		,541	,560
M35	Okulda farklı ülkelerden gelen çocuklarla alay edilmesi beni kızdırır.		,534	,412
M31	Sokak hayvanları için evimin önüne yiyecek ve su bırakırım.			,756
M43	Bir arkadaşımın sorununu çözmekte ona yardım ederim.			,698
M29	Farklı kültürden gelen çocukları oyunuma dâhil ederim.			,605
M33	Sınıfa yeni gelen çocuklarla rahatlıkla sohbe başlayabilirim.			,578
M38	Farklı ülkelerdeki insanların yaşam hikâyelerini anlatan kitapları okurum.			,418
	Özdeğer	6,197	1,497	1,120
	Varyans açıklama oranı (%)	36,453	8,804	6,591
	Toplam Varyans açıklama oranı (%)		51,848	

*±0,30 altındaki değerler gösterilmemiştir.

Doğrulayıcı faktör analizine ilişkin bulgular

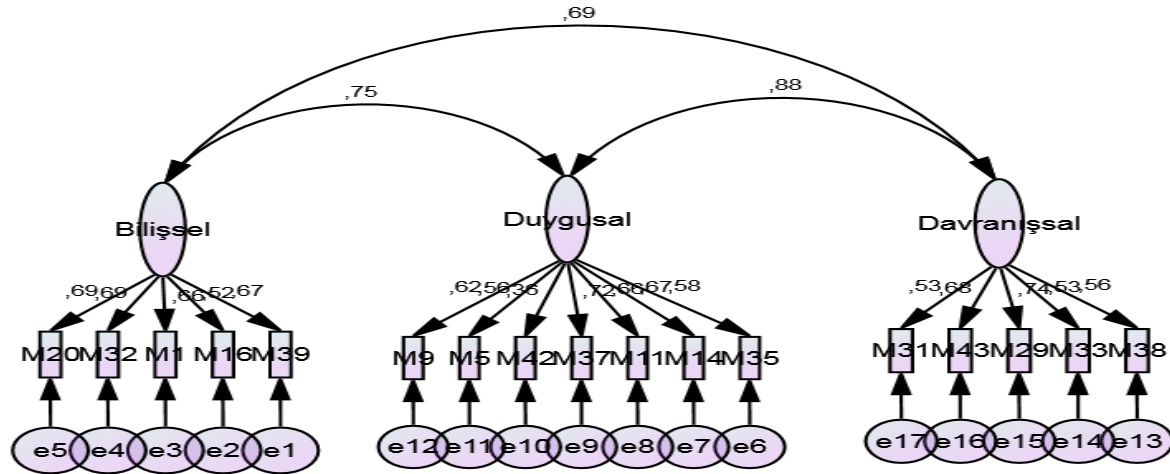
Açıklayıcı faktör analizinde elde edilen üç faktörlü yapıyı test etmek amacıyla Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) yapılmıştır. Yapılan DFA sonucunda üç boyutlu yapıya ilişkin uyum iyiliği indeksleri (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyükoztürk, 2010) Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Empatik Eğilim Ölçeği Doğrulayıcı Faktör Analizine İlişkin Uyum İndeksleri Sonuçları

Uyuşma İstatistikleri	Empatik Ölçeğinin Değerleri	Eğilim Uyum	İyi/Mükemmel Uyum	Kabul Uyum	Edilebilir Uyum
χ^2 /sd	1,171		$0 \leq \chi^2/sd \leq 2$	$2 \leq \chi^2/sd \leq 3$	
RMSEA	0,047		$0 \leq RMSEA \leq 0.05$	$0.05 \leq RMSEA \leq 0.08$	
GFI	0,904		$0.90 \leq GFI$	$0.85 \leq GFI$	
AGFI	0,916		$0.90 \leq AGFI \leq 1$	$0.85 \leq AGFI \leq 0.90$	
CFI	0,913		$0.95 \leq CFI \leq 1$	$0.90 \leq CFI$	
Standardized RMR	0,049		$0 \leq SRMR \leq 0.05$	$0.05 \leq SRMR \leq 0.10$	

Tablo 2’de görüldüğü gibi doğrulayıcı faktör analizi ile ilgili olarak empatik eğilim ölçeğinin değerleri incelendiğinde, χ^2/sd oranının 1,171 olduğu görülmektedir. Bu oranın 3’ün altında olması mükemmel uyuma karşılık gelmektedir. RMSEA’nın 0,047 olduğu görülmektedir. RMSEA’nın 0,05 ’ten küçük olması iyi/mükemmel uyumu göstermektedir. GFI uyum indeksinin 0,90 ve AGFI uyum indeksinin de 0,91 olduğu görülmektedir. GFI ve AGFI 0 ile 1 arasında değişmektedir. GFI ve AGFI’nin 0,90 ve üzerinde olması iyi/mükemmel uyumu göstermektedir. CFI’nın 0,91 olması kabul edilebilir uyumu göstermektedir. Standardize edilmiş RMR uyum indeksinin 0,04 olduğu görülmektedir. Standardize edilmiş RMR’ın 0,05’in altında olması mükemmel uyuma karşılık gelmektedir.

Ayrıca DFA’dan elde edilen üç boyutlu modele ilişkin path diyagramı Şekil 2’de sunulmuştur.

Şekil 2. DFA Faktör Yapısı ve Alt Boyutlar Arasındaki İlişkilere İlişkin Path Diyagramı

DFA sonucunda elde edilen uyum indeksleri ve Şekil 2’deki Path Diyagramı model-veri uyumunun iyi/mükemmel düzeyde olduğu ve bu nedenle ölçeğin yapısal geçerliğe sahip olduğunu göstermektedir.

Ölçekte yer alması uygun maddeleri belirlemek amacıyla, maddelerin madde toplam korelasyonları ile madde ve faktörlerin alt-üst %27’lik dilimleri arasındaki farka ilişkin t değerleri hesaplanmıştır.

Madde-toplam korelasyona dayalı madde analizi

Denemelik form uygulandıktan sonra her bir maddeden alınan puanlarla ölçeğin tümünden alınan puanlar arasındaki korelasyonlar Pearson korelasyon katsayısı ile hesaplanmıştır. Büyüköztürk (2019) madde- toplam korelasyonu. 30 ve daha yüksek olan maddelerin madde ayırt ediciliğinin iyi derecede olduğunu, .20 ile .30 arasında kalan maddelerin ise zorunlu görülmesi halinde teste alınabileceğini belirtmektedir. Ayrıca madde-toplam korelasyonun pozitif ve yüksek olması, maddelerin benzer davranışları örneklediğini göstermektedir (Büyüköztürk, 2019).

Madde analizi kapsamında madde – toplam korelasyonunun yanı sıra, bir testin toplam puanlarına göre oluşturulan alt%27 ve üst%27'lik grupların madde ortalama puanları arasındaki farkın bağımsız gruplar t-testi ile analiz edilmesi yöntemine de başvurulmaktadır. Bu iki yöntem yoluyla ayırt ediciliği düşük maddeler ölçme aracından çıkarılır ve iç tutarlılık artırılır (Çokluk, Şekercioğlu & Büyüköztürk, 2010). Bu nedenle madde- toplam korelasyon analizi sonucuna göre testten çıkarılması gereken maddelerin madde ayırt edicilik gücüne bakılmasına ve ona göre ölçekten çıkarılıp çıkarılmasına karar verilmiştir. Empatik Eğilim Ölçeğinden düşük ve yüksek puan alan bireylerin eğilimleri arasında fark olup olmadığını belirlemek amacıyla alt-üst %27'lik grup karşılaştırması bağımsız gruplar t-testi ile analiz edilmiştir. Analiz sonuçları Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. Empatik Eğilim Ölçeği Maddelerinin Aritmetik Ortalama, t-testi ve Madde-Toplam Korelasyon Değerleri

Faktör	Alt %27		Üst %27		t	Madde-Toplam Korelasyonu
	X	ss	X	ss		
Bilişsel Empati						
M1	2,67	,963	3,90	,292	11,35*	0,61
M16	2,58	1,19	3,89	,376	9,74*	0,52
M20	2,65	1,014	3,93	,256	11,33*	0,57
M32	2,46	1,002	3,96	,184	13,64*	0,58
M39	2,48	,822	3,91	,350	14,83*	0,63
Duygusal Empati						
M5	1,93	,904	3,58	,693	13,42*	0,58
M9	2,51	,929	3,83	,591	11,15*	0,62
M11	2,39	1,043	3,96	,184	13,73*	0,67
M14	2,20	,959	3,95	,211	16,46*	0,68
M35	2,69	1,074	3,88	,417	9,54*	0,59
M37	2,16	,943	3,90	,292	16,37*	0,71
M42	3,16	,992	3,79	,555	5,12*	0,37
Davranışsal Empati						
M29	2,51	,979	4,00	,000	14,09*	0,69
M31	2,90	1,013	3,95	,211	9,37*	0,49
M33	2,30	,983	3,66	,679	10,55*	0,54
M38	2,18	1,000	3,62	,614	11,39*	0,59
M43	2,93	,823	3,96	,184	11,37*	0,63

*P<0,001

Tablo 3'e göre, bağımsız gruplar t-testi sonucunda alt ve üst grupta yer alan öğrencilerin deneme ölçeğindeki maddelerden elde ettikleri ortalama puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunduğu saptanmıştır. Analiz sonucuna göre, madde-toplam korelasyon katsayı değerleri ,37 ile ,71 arasında değiştiği görülmektedir. Madde-toplam korelasyon katsayılarının madde ayırt ediciliği için yeterli olduğu görülmektedir.

Empatik Eğilim Ölçeğinin Güvenirliğine İlişkin Bulgular

Ölçekten elde edilen puanların iç tutarlılık açısından güvenirliliğini test etmek amacıyla; cronbach alfa güvenirlilik katsayısı, İki yarı test güvenirliliği Spearman-Brown korelasyon değeri ve Guttman Split-Half değeri hesaplanmıştır. Empatik eğilim ölçeğinin maddeleri ilk yarı son yarı şeklinde iki eş yarıya ayrılarak, ölçeğin iki eş yarısından elde edilen Spearman-Brown korelasyon değeri ve Guttman Split-Half değeri Tablo 4'da verilmiştir.

Tablo 4. Ölçeğin İki Yarı Test Güvenirlilik Çalışması

Cronbach α	Madde Sayısı	Spearman-Brown	Guttman Split- Half
Kısım 1 0,810	9	0,881	0,880
Kısım 2 0,786	8		

Tablo 4'e göre, Spearman Brown formülüyle hesaplanan iki yarı test güvenirliliği 0,881 ve Guttman Split-Half tekniği kullanılarak yapılan iki yarı test güvenirliliği de 0,880 olarak bulunmuştur. Bu değer ölçeğin iki yarı güvenirlilik düzeyinin 0,880 olduğu şeklinde değerlendirilir.

Empatik eğilim ölçeğinin cronbach alfa güvenirlilik katsayısına ilişkin bulgular Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Empatik Eğilim Ölçeği ve Alt Faktörlerine Ait Cronbach Alfa Güvenirlilik Katsayıları

Ölçek Alt Faktörler	Cronbach α	Madde Sayısı
Duygusal Empati	0,79	7
Bilişsel Empati	0,77	5
Davranışsal Empati	0,74	5
Toplam	0,88	17

Tablo 5 incelendiğinde, ölçeğin Cronbach alfa güvenirlilik katsayısı duygusal empati boyutu için 0,79; bilişsel empati boyutu için 0,77 ve davranışsal empati boyutu için 0,74 olduğu görülmektedir. Cronbach alfa katsayısına bağlı olarak ölçeğin güvenirliliği " $0,00 \leq \alpha < 0,40$ ise ölçek güvenilir değil, $0,40 \leq \alpha < 0,60$ ise ölçeğin güvenirliliği düşük, $0,60 \leq \alpha < 0,80$ ise oldukça güvenilir ve $0,80 \leq \alpha < 1$ ise yüksek derecede güvenilir bir ölçektir" (Kayış, 2014). Buna göre ölçekten elde edilen değerler her bir madde için güvenirliliğin geçerli ve iyi düzeyde olduğunu göstermektedir. Ayrıca Ölçeğin geneli için hesaplanan Cronbach alfa değeri 0,88'dir. Bu bulgu da ölçeğin yüksek derecede güvenilir bir ölçek olduğunu ortaya koymuştur.

Empatik Eğilim Ölçeğinin Puanlanmasına İlişkin Bulgular

Ölçekte olumsuz madde olmadığı için yanıtların puan değerleri yanıtlama biçimine paralel olarak toplanmaktadır. Ölçekten bilişsel empatiyi ölçen 5 maddeye verilen yanıtların puanlarının toplamı ile bilişsel empati alt boyutu puanı; duygusal empatiyi ölçen 7 maddenin toplamı ile duygusal empati alt boyutu puanı; davranışsal empatiyi ölçen 5 maddenin toplamı ile davranışsal empati alt boyutu puanı ve bu üç alt boyutun toplamı ile toplam empatik eğilim puanı elde edilmektedir. Bilişsel empati alt boyutundan elde edilecek minimum puan $5 \times 1 = 5$, maksimum puan $5 \times 4 = 20$; duygusal empati alt boyutundan elde edilecek minimum puan $7 \times 1 = 7$, maksimum puan $7 \times 4 = 28$; davranışsal empati alt boyutundan elde edilecek minimum puan $5 \times 1 = 5$, maksimum puan $5 \times 4 = 20$; empatik eğilim ölçeğinin toplamından elde edilecek minimum puan $17 \times 1 = 17$, maksimum toplam empatik eğilim puanı ise $17 \times 4 = 68$ 'dir. Ölçekten

alınan puanlar arttıkça öğrencilerin empatik eğilim düzeylerinin arttığı, düşükçe empatik eğilim düzeylerinin azaldığı değerlendirilmektedir.

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

İnsan ilişkilerinde önemli bir yere sahip olan empati becerisi, insanlar arasındaki iletişim çatışmalarının çözülmesine katkı sağlamaktadır. Literatürde empati becerisinin eğitim yoluyla arttırılabileceğine vurgu yapılarak, empati eğitiminin hoşgörü, duygusal zeka, iletişim becerileri ve okula uyum (Bensalah, Stefaniak, Carre, & Besche-Richard, 2016; Schwenck, vd., 2014) üzerinde olumlu etkisi olduğu araştırmalarla ortaya konmaktadır. Bundan dolayı empati becerisinin gelişimini desteklemek için empatinin erken çocukluktan itibaren ölçülmesi önem arz etmektedir. Bu çalışmada ilkökul öğrencilerinin empatik eğilimlerini belirlemeye yönelik bir ölçek geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, geniş bir literatür taraması sonucunda ve uzman görüşleri doğrultusunda hazırlanan taslak ölçek alt-orta ve orta-üst sosyo-ekonomik düzeye sahip dört ilkökulda öğrenim gören 320 4. Sınıf öğrencisi üzerinde uygulanmıştır.

Araştırmada ölçeğin geçerliliğini belirlemeye yönelik yapılan açıklayıcı faktör analizi sonucunda, empatik eğilim ölçeğinin 5 maddesi bilişsel empati, 7 maddesi duygusal empati ve 5 maddesi davranışsal empati olmak üzere toplam 17 madde ve üç faktörden oluştuğu görülmüştür. Açıklayıcı faktör analizi sonucundan elde edilen üç faktörlü model doğrulayıcı faktör analizi ile test edilmiştir. Bu analiz sonucunda da üç faktörlü bu modelin uyum indeksleri yüksek bulunmuştur. Üç faktörün varyansa yaptığı katkının %51,848 olduğu görülmektedir. Açıklanan varyansın yüksek olması, ilgili kavramın ne derece iyi ölçüldüğünün bir göstergesidir. Tek faktörlü ölçeklerde açıklanan varyansın en az %30 olması yeterli görülürken çok faktörlü ölçeklerde açıklanan varyansın daha yüksek olması gerekir (Büyüköztürk, 2010). Sosyal bilimlerde %40 ile %60 arasında değişen varyans oranları yeterli bulunmaktadır (Tavşancıl, 2014). Bu sonuçlara göre, tanımlanan faktörlerin toplam varyansa yaptığı katkının yeterli düzeyde olduğu söylenebilir. Literatürde empati becerisini farklı boyutları ile ele alan çeşitli ölçme araçları bulunmaktadır (Bryant, 1982; Dökmen, 1988; Engeler & Yargıç, 2007; Kaya & Siyez, 2010; Yılmaz-Yüksel, 2003). Bu ölçeklerin içerisinde Empatik beceri ve kişilik özelliklerini ölçmek için Dökmen (1988) tarafından geliştirilmiş iki ayrı Empati ölçeği bulunmaktadır. Ancak bu ölçeklerin örneklem grubunun üniversite öğrencileri olması nedeniyle diğer yaş gruplarına uygulanmalarında güçlük yaşanmaktadır. Bunun yanı sıra ilkökul öğrencilerine yönelik Kaya ve Siyez (2010) tarafından “KA-Sİ Çocuklar İçin Empatik Eğilim Ölçeği” ülkemize özgü geliştirilmiştir. Bu ölçekte empatik eğilimin bilişsel ve duyuşsal boyutlarda ele alınması empati becerisinin çok boyutlu yapısı düşünüldüğünde ölçeğin sınırlılığını ortaya koymaktadır.

Empatik eğilim ölçeğinin güvenirliliğine ilişkin bulgularda, ölçeğin iç tutarlılığına yönelik cronbach alpha güvenirlilik katsayısı ,88 olarak bulunmuştur. Bu bulgu ya göre ölçeğin yüksek derecede güvenilir bir ölçek olduğu söylenebilir. Ölçeğin geneline ve üç alt boyutuna ilişkin Cronbach Alpha güvenirlilik katsayıları ölçeğin güvenilir bir şekilde kullanılabilceğini ortaya koymaktadır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 68, en düşük puan ise 17'dir. Ayrıca ölçekte ters madde yer almamış olup öğrencilerin empatik eğilimleri ile puanlar arasında pozitif yönde bir ilişki vardır. Başka bir deyişle, ölçekten alınacak puanın düşük olması öğrencinin

empatik eğilim düzeyinin düşük, yüksek olması ise empatik eğilim düzeyinin yüksek olduğu anlamına gelmektedir. Yapılan tüm analizler birlikte değerlendirildiğinde geliştirilen Empatik Eğilim Ölçeği'nin, öğrencilerin empatik eğilimlerini tespit etmek için geçerli ve güvenilir olduğu kanısına varılmıştır.

Bu çalışma ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerinden seçilen 320 (161 kız, 159 erkek) öğrenci ve Adana ili devlet okulları ile sınırlıdır. Bu alanda çalışma yapacak araştırmacılar yaş grubu ve özellikleri dikkate alındığında ilkokul 3. ve 4. Sınıf ile ortaokul 5.ve 6. Sınıf öğrencilerinin empatik eğilim düzeylerini ölçmede bu ölçeği kullanabileceklerdir, ancak bu ölçeğin daha geniş bir çalışma grubuyla üst kademelere de uyarlama çalışmalarının yapılması önerilmektedir.

Etik Kurul İzin Bilgileri

Etik değerlendirme kurulu: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Etik Kurul Başkanlığı

Etik değerlendirme belgesinin tarihi: 22.01.2019

Etik değerlendirme belgesinin sayı numarası: 1508388

Araştırmacıların Katkı Oranları Beyanı

Araştırmanın tüm aşamalarında iki yazar da eşit katkıda bulunmuştur.

Destek ve Teşekkür Beyanı

Araştırma sürecinde veri toplanan okullardaki yönetici, öğretmen ve öğrencilere araştırmaya katkılarından dolayı teşekkür ederiz.

Çatışma Beyanı

Yazarın/yazarların araştırma ile ilgili bir çatışma beyanı bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Albiero, P., Matricardi, G., Speltri, D., & Toso, D. (2009). The assessment of empathy in adolescence: A contribution to the Italian validation of the "Basic Empathy Scale." *Journal of Adolescence*, 32(2), 393–408.
- Azurmendi, A., Pascual, E., Braza, F., Munoz, J. M., & Ramon-Sanchez-Martin, J. (2009). Empathy, estradiol and androgen levels in 9-year-old children. In *Conference Abstract: 41st European Brain and Behaviour Society Meeting*. doi: 10.3389/conf. neuro (Vol. 8, No. 09.088).
- Barnett, M. A. (1990). Empathy and related responses in children. N, Eisenberg & J. Strayer (Eds.). *Empathy and its development*. içinde (s.146-163). Cambridge: Cambridge University Press
- Bensalah, L., Stefaniak, N., Carre, A., & Besche-Richard, C. (2016). The Basic Empathy Scale adapted to French middle childhood: Structure and development of empathy. *Behavior Research Methods*, 48(4), 1410-1420.
- Bernadett-Shapiro, S., Ehrensaft, D., & Shapiro, J. L. (1996). Father participation in childcare and the development of empathy in sons: An empirical study. *Family Therapy*, 23(2), 77–93.

- Blair, R. J. R. (2005). Responding to the emotions of others: Dissociating forms of empathy through the study of typical and psychiatric populations. *Consciousness and Cognition*, 14, 698–718. doi:10.1016/j.concog.2005.06.004
- Brewer G., & Kerslake J. (2015). Cyberbullying, self-esteem, empathy and loneliness. *Comput Human Behav*, 48, 255-260.
- Bryant, B. K. (1982). An index of empathy for children and adolescents. *Child development*, 413-425.
- Büyüköztürk, Ş. (2019). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi
- Cohen D., & Strayer J. (1996). Empathy in conduct-disordered and comparison youth. *Dev Psychol*, 2, 988-998
- Conway F. (2015). Current research and future directions in psychodynamic treatment of ADHD: is empathy the missing link? *J Infant Child Adolesc Psychother*, 14, 280-287.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. & Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik SPSS ve Lisrel uygulamaları*. Ankara: Pegem Akademi.
- D'Ambrosio, F., Olivier, M., Didon, D., & Besche, C. (2009). The basic empathy scale: A French validation of a measure of empathy in youth. *Personality and Individual Differences*, 46(2), 160-165.
- Davis M.H. (1994). *Empathy: A social psychological approach*: Westview Press.
- De Wied, M., Branje, S. J., & Meeus, W. H. (2007). Empathy and conflict resolution in friendship relations among adolescents. *Aggressive Behavior: Official Journal of the International Society for Research on Aggression*, 33(1), 48-55.
- de Wied, M., Gispen-De Wied, C., & van Boxtel, A. (2010). Empathy dysfunction in children and adolescents with disruptive behavior disorders. *European Journal of Pharmacology*, 626, 97–103. doi:10.1016/j.ejphar.2009.10.016
- Decety, J., & Lamm, C. (2006). Human empathy through the lens of social neuroscience. *Sci. World J.* 6, 1146–1163. doi: 10.1100/tsw.2006.221
- Decety, J., & Meyer, M. (2008). From emotion resonance to empathic understanding: a social developmental neuroscience account. *Dev. Psychopathol.* 20, 1053–1080. doi: 10.1017/S0954579408000503
- Decety, J., & Moriguchi, Y. (2007). The empathic brain and its dysfunction in psychiatric populations: implications for intervention across different clinical conditions. *Biopsychosoc. Med.* 1, 22–65. doi: 10.1186/1751-0759-1-22
- Dökmen Ü. (2016). *İletişim çatışmaları ve empati* (31. basım). İstanbul: Sistem Yayınevi.
- Dökmen, Ü. (1988). Empatinin yeni bir modele dayanılarak ölçülmesi ve psikodrama ile geliştirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 21(1), 155-190.

- Eisenberg, N. & Fabes, R. A. (1990). Empathy: Conceptualisation, measurement, and relation to prosocial behavior. *Motivation and Emotion*, 21(2), 65–86.
- Engeler, A., & Yargıç, L. İ. (2007). Kişilerarası tepkisellik indeksi: Empatinin çok boyutlu ölçümü. *New Symposium Journal*, 45(3), 119-127.
- Haigh, M. (2009). Fostering cross-cultural empathy with non-Western curricular structures. *Journal of Studies in International Education*, 13(2), 271-284.
- Hoffman, M. L. (2000). *Empathy and moral development: Implications for caring and justice*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Jolliffe, D., & Farrington, D. P. (2006). Development and validation of the Basic Empathy Scale. *Journal of adolescence*, 29(4), 589-611.
- Kaya, A., & Siyez, D. M. (2010). KA-Sİ çocuk ve ergenler için empatik eğilim ölçeği: Geliştirilmesi geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Eğitim ve Bilim*, 35(156).
- Kayış A. (2014). Güvenilirlik Analizi. Ş. Kalaycı (Ed.). *Güvenirlilik SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri içinde* (s. 403-419). Ankara: Asil Yayınevi.
- Lawrence, E. J., Shaw, P., Baker, D., Baron-Cohen, S., & David, A. S. (2004). Measuring empathy: reliability and validity of the Empathy Quotient. *Psychological medicine*, 34(5), 911-920.
- Lovett B., J., & Sheffield R., A. (2007). Affective empathy deficits in aggressive children and adolescents: a critical review. *Clin Psychol Rev*, 27, 1-13.
- Morse, J. M., Anderson, G., Bottorff, J. L., Yonge, O., O'Brien, B., Solberg, S. M., & McIlveen, K. H. (1992). Exploring empathy: a conceptual fit for nursing practice?. *Image: The journal of nursing scholarship*, 24(4), 273-280.
- Pett, M. A., Lackey, N. R., & Sullivan, J. J. (2003). *Designing and testing the instrument. Making sense of factor analysis: The use of factor analysis for instrument development in health care research*. Thousand Oaks: SAGE Publications.
- Raine, A., Chen, F. R., & Waller, R. (2022). The cognitive, affective and somatic empathy scales for adults. *Personality and Individual Differences*, 185, 111238.
- Rehber E, & Atıcı M. (2009). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin empatik eğilim düzeylerine göre çatışma çözme davranışlarının incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18, 323-342
- Ridley, C. R., & Lingle, D. W. (1996). Cultural empathy in multicultural counseling: A multidimensional process model. P. B. Pedersen, J. G. Draguns, W. J. Lonner, & J. E. Trimble (Eds.), *Counseling across cultures içinde* (s. 21–46). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Schwenck, C., Göhle, B., Hauf, J., Warnke, A., Freitag, C. M., & Schneider, W. (2014). Cognitive and emotional empathy in typically developing children: The influence of age, gender, and intelligence. *European Journal of Developmental Psychology*, 11(1), 63-76.

- Şeker, H., & Gençdoğan, B. (2014). *Psikolojide ve eğitimde ölçme aracı geliştirme*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Tavşancıl, E. (2014). *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi, (5. Baskı)*, Ankara: Nobel Yayıncılık
- Tezbaşaran, A. A. (1997). *Likert tipi ölçek geliştirme klavuzu*. Türk Psikologlar Derneği.
- Wang, Y. W., Davidson, M. M., Yakushko, O. F., Savoy, H. B., Tan, J. A., & Bleier, J. K. (2003). The scale of ethnocultural empathy: Development, validation, and reliability. *Journal of counseling psychology, 50*(2), 221.
- Wiseman, T. (1996). A concept analysis of empathy. *Journal of advanced nursing, 23*(6), 1162-1167.
- Xavier J, Tilmont E., & Bonnot O. (2013). Children's synchrony and rhythmicity in imitation of peers: toward a developmental model of empathy. *Journal of Physiology, 107*, 291–297.
- Yılmaz-Yüksel, A. (2003). *Empati eğitim programının ilköğretim öğrencilerinin empatik becerilerine etkisi*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Yurdugül, H. (2005). *Ölçek geliştirme çalışmalarında kapsam geçerliği için kapsam geçerlik indekslerinin kullanılması*. XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, 1, 771-774.